

EN HÅLLBAR FRAMTID

AGENDA 2030 – INSPIRATIONSMATERIAL

En hållbar framtid
Agenda 2030 – inspirations-
material

Publikationer från Ev.-luth. kyr-
kan i Finland 96

Kyrkan och verksamheten

Rekommendationer, anvisnin-
gar och handledningar

Ärendenummer:

DKIR/1110/06.02/2020

Arbetsgrupp

Johanna Hurtig

Jarmo Kokkonen

Jari Pulkkinen

Airi Raitaranta

Tiina Saarela

Ilkka Sipiläinen

Layout och ombrytning

gstj / Teemu Junkkaala

ISBN

978-951-789-688-7

(PDF, tillgänglig)

ISSN

2341-9407

(webbpublikation)

© Kyrkostyrelsen

Helsingfors 2021

INNEHÅLL

FÖRORD		4
TILL STÖD VID ANVÄNDNINGEN		5
1. INGEN FATTIGDOM	TIINA SAARELA	8
2. INGEN HUNGER	AIRI RAITARANTA	11
3. HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE	KALLE KUUSIMÄKI	13
4. GOD UTBILDNING FÖR ALLA	TUULA VINKO	15
5. JÄMSTÄLLDHET	MINNA RIKKINEN OCH LIISA VÄLILÄ	18
6. RENT VATTEN OCH SANITET	VILPPU HUOMO	21
7. BILLIG OCH REN ENERGI	JARI PULKKINEN OCH ILKKA SIPILÄINEN	24
8. ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT	KARI LATVUS	27
9. HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR	SANNA-RIIKKA SAARELA	30
10. MINSKAD OJÄMLIKHET	JOHANNA HURTIG OCH ULLA SIIRTO	33
11. HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN	JOHANNA HURTIG OCH ULLA SIIRTO	36
12. HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION	STIVEN NAATUS	39
13. BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA	JARI PULKKINEN OCH ILKKA SIPILÄINEN	42
14. LIVET I HAVEN	KATI JANSÄ	45
15. LIVET PÅ LAND	ILKKA SIPILÄINEN	48
16. FREDLIGA OCH INKLUDERADE SAMHÄLLEN	JARMO KOKKONEN	51
17. GLOBALT PARTNERSKAP FÖR HÅLLBAR UTVECKLING	SARI-ANNIKA PETTINEN	54

FÖRORD

På ett toppmöte i New York i september 2015 kom FN:s medlemsstater överens om sina mål och sin handlingsplan för en hållbar utveckling. Syftet med målen är att styra de gemensamma, globala utvecklingsansträngningarna fram till 2030. Det internationella samarbetet är nödvändigt för att bekämpa klimatförändringens allvarliga konsekvenser för skapelsen och mänskligheten.

Målen för hållbar utveckling är 17 till antalet och de är indelade i totalt 169 delmål. Det förenande huvudmålet är att vända den globala utvecklingen så att människornas välfärd och de mänskliga rättigheterna, samhällsstabiliteten och naturens mångfald säkerställs bättre än i dag.

Målen i Agenda 2030 gäller alla länder, regioner och orter. Det är också viktigt att konkretisera vad var och en kan göra för att de gemensamma målen ska uppnås. Det är viktigt att fråga sig hur olika orter, stadsdelar och församlingar kan bidra till målen för Agenda 2030.

Värnandet om naturens mångfald är en människorätsfråga. Klimatförändringen drabbar i synnerhet områden där levnadsförhållandena även i övrigt är svåra. Många är beroende av naturens jämvikt för sin försörjning och frågan är viktig för alla. Det är också viktigt att vädret och levnadsförhållandena är förutsägbara. Nationer i en utsatt ställning är beroende av de val vi andra gör. Genom ansvarsfulla och hållbara val kan vi gå mot en tryggare gemensam framtid.

Många kyrkor världen över har antagit målen för Agenda 2030. I t.ex. Sverige och Norge har de evangelisk-lutherska kyrkorna tagit fram egna dokument för att reflektera över och konkretisera målen.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland vill bidra till att målen för Agenda 2030 uppnås. Med det här materialet vill vi uppmuntra läsaren att se meningen även i små handlingar och tillsammans med andra reflektera över sitt förhållande till närmiljön. Boken innehåller information och andliga perspektiv på hållbarhetsmålen samt idéer för samarbete och påverkan. Den hållbara utvecklingen och framtiden är vårt gemensamma ansvar.

Trevlig läsning och trevliga gemensamma samtal och aktiviteter!
Redaktionen

TILL STÖD VID ANVÄNDNINGEN

"HUR TALA SÅ ATT ANDRA VILL LYSSNA OCH HUR LYSSNA SÅ ATT ANDRA VILL TALA?"

Det här materialet kan användas på olika sätt för att inspirera grupper och nätverk till reflektion och aktivitet kring hållbar utveckling. Innehållet kan tillämpas enligt olika behov och alla sätt att använda boken är lika bra. Möjligheterna är många. Hållbarhetsmålen kan behandlas i tur och ordning och mötenas innehåll på det sättet byggas upp tematiskt. Målen kan också behandlas som ett deltema under en gruppträff eller tas upp på andra kreativa sätt. Det väsentliga är att erbjuda möjligheter att lära sig tillsammans, förbättra kunskaperna och agera för en hållbar utveckling och ekosocial bildning. Vi behöver genuin dialog och det är viktigt att se till att förutsättningarna finns.

Dialogen utgår från att allas synsätt är lika viktiga. Därför gäller det att identifiera och medvetet ignorera deltagarnas olika maktpositioner i vardagen. Målet med dialogen är att deltagarna ska få större insikt genom att ta del av andras åsikter och upplevelser. Dialogen eftersträvar inte nödvändigtvis samförstånd, men den bygger på att deltagarna aktivt och empatiskt lyssnar på varandra.

I dialogen kan vi lyfta fram våra egna och andras antaganden även om de bygger på olika sätt att tänka. Dialogen förutsätter att deltagarna litar på att informationen från de andra är värdefull och på att deltagarna som människor är pålitliga. Förtroende uppstår genom ömsesidig respekt, så låt oss värna den. Till den dialogiska kompetensen hör förmågan att lyssna, tala och hantera sina känslor.

Samtal där deltagarna sitter i en cirkel främjar dialogen. Det är ett uråldrigt sätt att mötas och möjliggör respektfulla och hänsynsfulla samtal. I en cirkel ser vi varandras gester och kroppsspråk. Ingen skymms bakom någon annan och alla kan delta på sitt eget sätt. För cirkeln behövs stolar som placeras ut utan bord. I cirkeln delar man på ledarskapet och ansvaret för samtalsgången och meningfullhet. Samtalsledaren ser alla och kan säkerställa att deltagarna mår bra och tiden används effektivt.

Det är viktigt att samtalsledaren ser till att gruppen tillsammans kommer överens om principerna för diskussionen, repeterar dem och håller fast vid dem.

EXEMPEL PÅ DIALOGISKA METODER

Dialogcafé är en samtalsmetod som bygger på att deltagarna tillsammans utbyter erfarenheter, idéer och tankar kring viktiga frågor. Metoden gör det möjligt att utnyttja hela gruppens visdom och kreativitet. Samtalet förs vanligtvis kring bord med fyra eller fem personer. Bordsgrupperna diskuterar ett givet tema eller en bestämd fråga. De antecknar sina slutsatser på "bordsduken", dvs. blädderblockspapper. Deltagarna byter bord enligt ett överenskommet system. En person stannar kvar vid varje bord för att hälsa de följande bordsgästerna välkomna och kort beskriva den förda diskussionen med hjälp av anteckningar och teckningar på bordsduken. Diskussionerna kan enkelt skraddarsys genom att ändra strukturen, hur deltagarna cirkulerar och vilka frågor som används.

Att minnas framtiden är en metod där deltagarna ombeds att imaginärt förflyta sig från nutiden till framtiden, t.ex. till 2030. Tanken är att positiva förändringar har skett under åren fram till 2030 och att deltagarna ser tillbaka på dem. På det här sättet är det möjligt att behandla också svåra frågor i ett positivt ljus samtidigt som man tar upp saker som orsakat bekymmer och osäkerhet.

Idén är att situationen har förbättrats och deltagaren försöker komma fram till hur det har skett. Samtalsledarens uppgift är att ställa frågor och se till att alla får delta. Det är viktigt att anteckna saker som kommit upp och göra ett sammandrag som alla får se. På det sättet kan var och en försäkra sig om att ha blivit rätt förstådd. Frågeomgångarna är tre till antalet och var och en får alltså sammanlagt tre frågor. Frågorna kan t.ex. vara följande:

1. Tio år har gått och läget är rätt bra i dag år 2030.
Hur ser du på läget?
2. Vad har du själv gjort på din ort för att åstadkomma positiv förändring, och vem eller vad har hjälpt dig? Hurdant stöd har du fått?
3. Vilka saker bekymrade dig för tio år sedan?
Vad fick din oro att minska?
(Tom Erik Arnkil, Esa Eriksson och Robert Arnkil utvecklade tillsammans med gruppen Nätverksforskning och utvecklingsmetoder (Verk) inom Stakes dialogmetoden Att minnas framtiden.)

Framtidsverkstaden är ett sätt att uppmuntra kritiskt tänkande bland deltagarna. Metoden stärker modet att tänka och upptäcka själv. Framtidsverkstaden är en möjlighet att konkret påverka sin egen framtid genom att frigöra fantasin med kreativa metoder.

Metoden betonar allas deltagande. Framtidsverkstäderna omfattar alltid såväl det förflutna som framtiden. Förhållandet till det förflutna måste utredas innan framtiden kan behandlas. Därför inleds framtidsverkstaden alltid med en s.k. problemfas. Där kartläggs alla problem deltagarna vill eliminera.

Förberedelsefasen

Motivera ämnet och förklara verkstadens förlopp.

Problemfasen

Uppmuntra deltagarna att formulera problem som har att göra med det valda temat. I den här fasen ingår ingen kritik eller diskussion. Avsluta med att läsa upp de antecknade problemen högt. Alla deltagare röstar på de tre problem de tycker är viktigast. På det sättet får man fram de 4–5 viktigaste problemen.

Fantasifasen

Problemen vänds till något positivt. Deltagarna kan fundera på svar på problemen eller leka med tanken "om jag hade makt och möjlighet att ingripa i problemet...". Inte heller i den här fasen ingår någon kritik eller diskussion. Läs upp idéerna högt. Deltagarna röstar igen fram ett sammandrag på 4–5 idéer.

Konkretiseringsfasen

Nu är det dags att diskutera. Bedöma, kritisera, hålla med eller vara av annan åsikt. Varje deltagare får välja en idé att vidareförädla. Deltagarna indelas i grupper där de utvecklar idéerna och diskuterar. Gruppen analyserar om idéerna kan genomföras. Hur, vem eller vilka genomför? Vem ser till att processen avancerar? Utarbeta en handlingsplan och diskutera och bedöm sedan planerna med hela gruppen.

Med hopp om ett givande arbete!

1 INGEN FATTIGDOM

MÅL: AVSKAFFA FATTIGDOM I ALLA DESS FORMER ÖVERALLT

I Finland lever nästan en miljon invånare enligt EU:s definition på eller under fattigdomsgränsen. Fattigdom är inte bara brist på mat och pengar. Fattigdom kan också vara ensamhet, skam och en känsla av att sakna människovärde och inflytande. Var och en kan bidra till att de som lever i fattigdom känner sig värdesatta och accepterade som människor.

Efter ett butiksbesök stannade jag vid köpcentrets ingång för att vänta på min man som skulle hämta mig med bilen. Där såg jag en tiggare. Vanligen skyndar jag på stegen och riktar blicken någon annanstans för att slippa säga att jag inte ger några pengar. Den här gången hade jag redan stannat och kände att jag var tvungen att leta fram en slant ur fickan. Tiggaren bad mig sitta ner bredvid henne på en liten bänk intill dörren. Jag gick motsträvigt med på det.

Tiggaren började berätta om sig själv och sitt liv. Jag fick veta att hon hette Maja, var änka och hade två vuxna barn som bodde utomlands. Efter mannens död insjuknade Maja och hamnade i ekonomiska svårigheter, förlorade sin bostad och övernattade än här, än där. Alkoholen var en tröst i de svåraste stunderna, men förvärrade till slut situationen. Nu hade Maja varit nykter i en månad.

Hon berättade om ett under: Hon hade blivit ombedd att delta i en diskussion för att berätta om sin situation och sina åsikter om hur de bostadslösa situation kan förbättras. Även kommunala beslutsfattare deltog jämbördigt i diskussionen med de bostadslösa. Flera bekanta bostadslösa och en mängd okända som såg förnämna och viktiga ut deltog i tillställningen. Diskussionen var livlig. Maja kände att hennes åsikt var uppskattad. Många deltagare berättade att de inte känt till hurdant livet är när man är ensam och utan pengar.

Maja hade föreslagit att kommunen skulle inrätta ett ställe med en spis dit människor kunde komma för att laga mat och äta tillsammans. Ett ställe där al-

la kunde få äta även om de inte alltid hade råd att ta med sig livsmedel. Också hon, som saknade eget kök, skulle få ett varmt mål mat. Beslutet om att inrätta ett sådant ställe fattades i samverkan mellan församlingen, kommunen och ett antal organisationer. Stället hade då varit öppet i en månad. Besökarna hade varit många och maten räckt till.

Det finaste för Maja var känslan av att vara uppskattad när hon bjöds in att diskutera och de andra lyssnade. Ändå kunde hon inte tro att hon var lika värdefull som stadsdirektören eller kyrkoherden, som båda var på plats.

Enligt den kristna tron baserar sig varje människas omistliga människovärde på att Gud skapat människan till sin avbild och att varje människa hör till detta enda människosläkte, oavsett egenskaper och förmågor. Det minsta vi kan göra är att lyssna och värdesätta dem som upplever fattigdom. Det kan vara en viktig hjälp, större än en materiell gåva.

Också jag upplevde ett mirakel: Jag hade stannat upp för att lyssna på tiggarens berättelse, och tiggaren hade fått ett ansikte och ett namn i mina ögon och öron. Jag hittade ingen slant i fickan. Nästa gång jag träffar Maja tänker jag mig att vi går och lagar mat tillsammans till stället som hennes idé gav upphov till.

REFLEKTION

- Vilka i vår kommun och församling kan påverka?
- Lyssnar någon på de fattigas åsikter?
- Värdesätter jag en fattig människa?
- Anser jag att en ensamboende arbetslös kvinna i glesbygden är lika värdefull som vd:n för ett internationellt företag?
- Vad skulle Jesus säga?
- Tycker jag själv att jag är fattig?

Jesu bergspredikan har en strängare inledning i Lukasevangeliet än i Matteusevangeliet: Jesus lyfte blicken, såg på sina lärjungar och sade: »Saliga ni som är fattiga, er tillhör Guds rike.» Matteus talar om dem som är fattiga i anden. Bergspredikans inledning är också dess rubrik. Bergspredikan är alltså de fattigas evangelium som handlar om fattigdom och som riktas till de fattiga. Vad betyder det att Lukas inte talar om fattigdom i anden?

VERKSAMHET

Sammanför alla partner och ordna ett evenemang där beslutsfattare och människor som upplevt fattigdom tillsammans diskuterar hur din egen kommun eller stadsdel kan minska fattigdomen.

BÖN

Gode Gud,
hjälp mig se ditt ansikte i alla människor.
Låt inte yttre framgång stjäla min uppmärksamhet.
Påminn mig på olika sätt om att inte gå förbi den som behöver hjälp,
utan ge den hungriga mat,
den törstiga att dricka, den hemlösa en sovplats, den frusna kläder
sjuka och fångar ett besök.
Amen.

2 INGEN HUNGER

MÅL:

AVSKAFFA HUNGER, UPPNÅ TRYGGAD LIVSMEDELSFÖRSÖRJNING OCH FÖRBÄTTRAD NUTRITION SAMT FRÄMJA ETT HÅLLBART JORDBRUK

Hunger är ett tecken på att jag behöver näring. För en del av mänskligheten är hunger en daglig realitet, medan den är en självvald gäst för dem som lever i ständigt överflöd. Hunger beror inte alltid på brist på mat, utan på fattigdom och ojämlikhet. Fördelningen av makt och välstånd påverkar hungerproblematiken mer än en ökad livsmedelsproduktion. Livsmedelsotrygghet avspeglar också de sociala, ekonomiska och politiska förhållanden som bidrar till att hunger uppstår och får fäste.

Med termen livsmedelssystem avses den helhet som består av produktion, handel, transport, försäljning, marknadsföring och konsumtion av livsmedel och av de styråtgärder och miljöfaktorer som inverkar på dessa. Om hunger endast tolkas som brist på mat är lösningen framför allt att öka produktionen. Men en produktionsökning löser inte jämlikhetsproblemen och kan samtidigt bidra till att klimatkrisen accelererar. Vårt gemensamma ansvar är att arbeta för en rättvisare livsmedels-, handels- och utvecklingspolitik och stödja en hållbarare samhällsutveckling. Hungern i världen kan endast övervinnas om de lokala livsmedelssystemen fungerar.

Det har konstaterats att antalet överviktiga är större än antalet hungriga i världen. Det kan ses som en konflikt mellan välstånd och fattigdom, men också som ett komplexare fenomen. Både övervikt och näringsbrist är problem som i allt högre grad drabbar de fattiga. Det här är ett tecken på att hungerproblematiken har många dimensioner, vilket inte syns enbart i fattiga länder utan också i t.ex. Förenta staterna och Finland.

En gång frågade jag en grupp konfirmander om det enligt dem fanns hungriga människor på orten. Jag fick snabbt ett nej till svar eftersom samhället ser till att alla åtminstone har mat på bordet. Men jag upptäckte också en del sorgsna ögon i gruppen. Ögon som visade att frågan inte var irrelevant eller enkel. Bland de mätta hamnar den hungriga i skymundan och skäms ofta för sin hunger.

Bibeln talar också om konkret hunger och hur Jesus satte sig in i de fattigas situation: "Jag var hungrig och ni gav mig att äta" (Matt 25:35). I Jesajas bok i Gamla testamentet talas det om en fasta som eftersträvar lösningar och frihet för oskyldiga och dem som är fångar i sin livssituation: "Nej, detta är den fasta jag vill se: att du lossar orättfärdiga bojor, sliter sönder okets rep, befriar de förtryckta, krossar alla ok". (Jes 58:6).

REFLEKTION

- Vilka föreställningar, antaganden eller kunskaper har jag om hungerproblematiken globalt och lokalt?
- Hur syns hungern lokalt i vardagen i medierna, beslutsfattandet och samtalen mellan människor?
- Vilken roll spelar den lokala församlingen när det gäller hunger och dess konsekvenser i människornas liv?
- Vad säger Bibeln om hunger?
- Vilka handlingar uppmuntrar de bibeltexter du känner?

VERKSAMHET

- Vilken roll kan du spela lokalt och vem vill du bjuda in som partner för att utveckla diskussionen om hunger eller t.ex. främja matsvinnsvärksamheten?
- Vilka av dessa metoder skulle du och din gemenskap kunna använda för att främja den ovannämnda verksamheten: sociala medier, opinionstexter, påverkansarbete, lokalpolitik, förebildligt agerande, sammanställning och spridning av information, idéarbete och strävan efter olika partnerskap osv.

BÖN

Öppna mina ögon och mitt hjärta så att jag ser hungern och otryggheten nära och fjärran.

Hjälp mig vara din röst, dina händer och dina fötter där jag kan hjälpa en medmänniska.

Du är vår hjälp och vår trygghet i goda och svåra tider.

Ge oss mod att genom din kärlek göra goda gärningar och verka för rättvisa överallt.

Vår trygghet finns i dig.

Amen.

3 HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

MÅL: SÄKERSTÄLLA HÄLSOSAMMA LIV OCH FRÄMJA VÄLBEFINNANDE FÖR ALLA I ALLA ÅLDRAR

Ibland avslutar vi ett möte eller ett samtal med "Sköt om dig". Vi skickar varandra hälsningar, alltså önskningar om god hälsa. Det här är gemensamt för olika kulturer och språkområden. Sjukdom, smärta och lidande signalerar att allt inte är som det ska. Hälsa är mer än frånvaro av sjukdom och smärta. Frånvaro av sorg betyder inte att personen är glad. Hälsa och välbefinnande är ett uttryck för människans önskan och behov av att blomstra.

Enligt Jesu förebild har kyrkan tagit ansvar för sjuka och deras vård (Luk 4:16–21). Kristus läkaren är en metafor som uttrycker kristendomens holistiska ansats – Kristus läker både kropp och själ. Det handlar inte bara om att bota krämpor utan om att främja ett gott liv. Den senaste tiden har diskussionen om ett meningsfullt liv ökat. Min upplevelse av att jag och mina handlingar betyder något för andra ökar mitt välbefinnande. Erik Allardt har på ett bra sätt beskrivit förutsättningarna för välfärd med hjälp av tre dimensioner – att ha (egendom, levnadsförhållanden), att älska (kärlek, relationer) och att vara (vara, förverkliga sig själv). Eftersom förutsättningarna för materiell välfärd (att ha) ännu inte är uppfyllda i världen förtjänar de särskild uppmärksamhet.

Agenda 2030 ställer upp ett ambitiöst mål för hälsa och välbefinnande: Målet är bl.a. att minska mödradödligheten, utrota aids-, tuberkulos- och malariaepidemierna och förhindra spridningen av smittsamma sjukdomar. En tillräckligt högklassig, omfattande och tillgänglig hälso- och sjukvård samt trygghet mot ekonomiska risker bidrar till måluppfyllelsen.

Ett annat mål är att främja psykisk hälsa och välbefinnande. I den definition som Kyrkornas världsråd tillämpar uttrycker det helhetsbetonade greppet tanken att hälsa är en helhet som består av många olika faktorer som påverkar varandra och som även har en andlig dimension: "Hälsa är ett dynamiskt tillstånd av individuell och samhällelig fysisk, psykisk, andlig, ekonomisk, politisk och social välfärd".

Coronapandemin har förenat olika aktörer globalt. På motsvarande sätt borde vi förena våra krafter och vår vilja för att möta andra utmaningar. Agenda 2030 uttrycker vår gemensamma oro för människans hälsa och välbefinnande. Vi kan uppnå målen om vi tar oss an utmaningen tillsammans och vidtar åtgärder.

REFLEKTION

- På vilket sätt syns hälsoproblemen i ditt område, på riksnivå?
- Har du iakttagit förändringar?
- Hur skulle du definiera en god hälsa? Och välbefinnande?
- Vilka faktorer främjar hälsan och välbefinnandet?
- Vilka faktorer hotar hälsan och välbefinnandet på din ort?

VERKSAMHET

- Har alla på din ort tillgång till hälsotjänster? Hur kan tillgången förbättras?
Hur kan du påverka frågan?
- Den rörliga befolkningen (exempelvis romerna från östra Europa) är ofta papperslösa och saknar därför tillgång till social- och hälsovårdstjänster. Bostadslöshet utgör då en betydande hälsorisk. Hur kan deras hälsa bäst främjas i praktiken?

BÖN

**Gud,
Var vår goda läkare,
bota våra andliga och kroppsliga krämpor och våndor,
led oss mot det rätta och det goda.
Ge oss vilja att ta ansvar för de utsatta, verka för ett gott liv i hela världen och leva ut ditt rike redan nu.
Amen.**

4 GOD UTBILDNING FÖR ALLA

MÅL:

SÄKERSTÄLLA INKLUDERANDE OCH LIKVÄRDIG UTBILDNING AV GOD KVALITET OCH FRÄMJA LIVSLÅNGT LÄRANDE FÖR ALLA

Den finländska skolan har berömts och beundrats internationellt för sina goda resultat. Även om åldersklasserna minskar och skolnätet blir glesare måste alla ha tillgång till god utbildning. Olika former av distansstudier fungerar bra i många situationer, med ersätter inte närundervisningen. En god utbildning präglas av växelverkan och gemenskap. Verkligt lärande kan endast ske i trygga lärmiljöer. Ibland undergrävs lärandet av mobbning och våld. Då krävs omedelbart ingripande.

FN:s barnkonvention ålägger länderna att ordna obligatorisk och kostnadsfri grundutbildning och göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga. (Art. 28–29.) Även i Finland har man velat förlänga läroplikten för att unga oavsett bakgrund ska kunna studera för ett yrke och utbilda sig vidare. Det finns inga återvändsgränder i vårt utbildningssystem, utan det finns alltid en möjlighet att fortsätta. Våra lärare är akademiskt utbildade och sektorn har varit populär, men allt fler lärare upplever att förväntningarna har gjort arbetet tungt. Lärarna behöver psykiskt stöd och goda samarbetspartner.

Kyrkan har varit med om att grunda skolor i många olika länder, en gång i tiden även i Finland, eftersom läs-, skriv- och räknekunskaper är nyckeln till allmänbildning och en hållbar livsstil. Globalt tvingas flera hundra miljoner barn avbryta sin skolgång på grund av fattigdom, konflikter eller naturkatastrofer. Det är fel. Därför läggs stor vikt vid skolbyggen och utbildning av lärare i kyrkornas missionsarbete och utvecklingssamarbete. Familjerna måste också inse utbildningens betydelse för barnens framtid.

Även Jesus var en lärare och hans följare kallas lärjungar, dvs. elever. Nya testamentet beskriver hur Jesus undervisade människorna med tal och liknelser om Guds rike (exempelvis Luk 4:14–15 eller 5:1–5). De fysiska lärmiljöerna varierade från synagogor till båtar och bergssluttningar. Jesu pedagogiska verksamhet kretsade kring fysiska möten. Sina tolv lärjungar utbildade han främst genom att föregå med eget exempel och vandra tillsammans (se Joh 13:12–17).

Vi har alla olika lärostilar, men det mesta lär vi oss och minns genom att göra det tillsammans. Därför ska ord och handling gå hand i hand. Vi alla har rätt till livslångt och kontinuerligt lärande!

REFLEKTION

- När har du deltagit i god utbildning?
- Hur förändras utbildningsvägarna i framtiden?
- Hur kan vi eliminera mobbning och våld i skolorna?
- Hur ser samarbetet mellan hem och skola ut i bästa fall?
- Hur kan var och en av oss hitta våra egna styrkor och stärka vårt gemensamma kunnande?
- Vad kan vi lära oss av Jesu sätt att undervisa och utbilda?

VERKSAMHET

- Vi ordnar läsläsningsklubbar för skolelever och kunskapsverkstäder för alla åldrar där var och en kan dela med sig av sina kunskaper. Vi drar nytta av församlingsmedlemmarnas olika utbildningsbakgrunder.
- Vi bekantar oss tillsammans med familjerna med de lokala läroplanerna och för en konstruktiv diskussion om skolfrågor. Vi förklarar det finländska skolsystemet särskilt för familjer som flyttat in utifrån.
- Vi utvärderar församlingens skolsamarbete, hur det kan utvecklas tillsammans med regionens olika aktörer.
- Vi stödjer skolbyggen och lärarfortbildning i utvecklingsländer. Vi skaffar och håller kontakt med en fadderskola eller fadderelever. Vi betalar skoluniformer eller läromedel för behövande. Vi minns dem i våra förböner.

BÖN

**Gode Gud,
tack för att du gett människan förmågan att lära sig och minnas. Ge
oss ödmjukhet och nyfikenhet inför ny kunskap och mod att använda
det vi lärt oss för det gemensamma bästa.
Välsigna dem som arbetar med att undervisa och utbilda andra. Ge
dem tålamod och visdom.**

**Vi bär fram inför dig alla skolor och läroinrättningar i vår region.
Välsigna och skydda varje elev och studerande!
Ta bort alla hinder för studieglädjen.
Visa oss hur vi kan stödja utbildningen där den är bräcklig och
bristfällig.
Öppna upp dörrar till ett gott liv.
Amen.**

5 JÄM-STÄLLDHET

MÅL:
**UPPNÅ JÄMSTÄLLDHET OCH ALLA KVINNORS
OCH FLICKORS EGENMAKT.**

Varför behöver jämställdheten uppmärksammas nu?

Hur är det möjligt att Finland är det näst farligaste europeiska landet för kvinnor, samtidigt som vi är världens lyckligaste folk? Varför finns det fortfarande löneskillnader mellan kvinnor och män? Föräldraskapet påverkar kvinnornas arbetsliv och karriärer mer än männens. Vi uppfattar Finland som jämlikt, men förstärker den här föreställningen samtidigt den tysta, strukturella diskrimineringen? Accepterar vi fortfarande att könet bestämmer våra löner eller vem som stannar hemma och tar hand om barnen?

Vi eftersträvar en kyrka som försvarar jämställdhet, jämlikhet och mänsklighet. Människans värde är inte knutet till könet eller den sexuella läggningen. När vi ser vårt eget och andras värde kan vi bättre skydda oss själva, respektera varandras gränser och förstå könets mångfald. I framtiden kommer vi att bemötas som människor, inte som representanter för ett kön – kvinnor, män eller ickebinära. På det sättet bygger vi upp hållbara samhällen där alla kan vara fullt delaktiga.

Vad har Bibeln att göra med jämställdhet?

Vår kyrka har åtagit sig att följa Lutherska Världsförbundets policy för genusrättvisa. Därför ska vi i all vår verksamhet och alla våra partnerskap arbeta för jämställdhet. I det svenska språket har det teologiska begreppet rättfärdighet och det världsliga begreppet rättvisa glidit ifrån varandra trots att det finns en väsentlig koppling mellan dem. Rättfärdighet och rättvisa förverkligas i jämlikheten mellan människorna. Orättvisa är inte förenligt med Guds vilja. Därför måste verksamhet och strukturer som stärker orättvisor avvecklas.

Bibelanvändning är alltid förknippad med en växelverkan mellan historia och nutid. Gamla patriarkala strukturer och urval av bibelord som ger upphov till ojämnt bemötande har satt smärtsamma spår i kyrkan och människorna. I det lutherska bibelläsningssättet är den centrala frågan hur Bibeln främjar Kristus. Detta sätt bidrar till en rättvis samhällsupbyggnad. Orättvisor kan inte motiveras med Bibeln.

Hur syns jämställdheten?

Värden levs ut synligt i våra liv. Jämställdhetsarbetet är aktiva handlingar av varje församling, samhälle och individ. I Jesus Kristus får alla förlåtelse, och den kallelse att bygga upp ett rättvist liv som följer av förlåtelsen. Därför finns inget berättigande för någon form av övervåld, diskriminering eller förtryck mellan könen eller mellan människan och naturen.

REFLEKTION

- Hur definierar du jämställdhet?
- I vilka fall märker du att jämställdheten har ökat eller minskat?
- Vilka faktorer och handlingssätt leder till ojämsälldhet?
- Vilka aspekter av jämställdheten är lätta eller svåra för dig?
- Jämställdhets- och likabehandlingslagstiftningen samt människorättskonventionerna och människorättsstandarderna styr församlingarnas verksamhet. Är du insatt i dem? På vilket sätt beaktas de i församlingens verksamhet?

VERKSAMHET

- Hur kan ni konkret främja jämställdheten i församlingens planeringsarbete? Sammanställ mål för jämställdhetsarbetet.
- Vilka jämställdhetshinder ser du i din egen församlings verksamhet? Hur kan ni avveckla dessa hinder?
- Vad innebär det i praktiken att jämställdhet och likabehandling beaktas vid valet av samarbetspartner?
- Med vilka samarbetspartner kan ni arbeta för jämställdhet? Hur kan ni samarbeta?
- Jämställdheten kan främjas med modellen Se – Bedöm – Agera.
- Ordna ett evenemang där ni lyfter upp jämställdhetsfrågor.
- Överväg hur ni kan bedöma jämställdhetsfrågornas betydelse.
- Ta fram en handlingsmodell för att främja jämställdheten utifrån era iakttagelser och bedömningar.

BÖN

Gud, du har skapat människan till din unika och värdefulla avbild. Vi tackar dig för ditt skapelseverk, för livets mångfald och rikedom.

I din rika skapelse och din Heliga Andes styrka är vi olika men lika värda.

Befria oss från fördomar och stärk vår ömsesidiga respekt. Hjälp oss att aktivt åstadkomma rättvisa och försoning.

Låt din kärlek och din nåd beröra oss så vi lär oss älska och vara kristna för varandra.

Amen

6 RENT VATTEN OCH SANITET

MÅL: SÄKERSTÄLLA TILLGÅNGEN TILL OCH EN HÅLLBAR FÖRVALTNING AV VATTEN OCH SANITET FÖR ALLA

Vatten är den vanligaste kemiska föreningen på jorden. Människan består till största delen av vatten. Cirka 71 procent av jordens yta är täckt av vatten. Vattnet är en del av människan och förenar människan med naturen.

I kristendomen är flera olika teman förknippade med rent vatten. Vattnet är kopplat till människans förhållande till skapelsen. Rent vatten är också ett rättvisetema. Vattnet är ett kraftfullt teologiskt element, något som syns tydligt i samband med dopet.

Bibeltexterna beskriver hur vattnet är Guds gåva som upprätthåller livet. Gud har gett en gåva till hela skapelsen och till människan som en del av den. När vi överraskas av en regnskur, leker i snödrivorna eller lyssnar till en porlande fjällbäck kan vi tacka Gud. Förstörda vattenreservoarer och brist på rent vatten betyder att Guds gåva förslösas, förstörs och används orättvist.

Enligt Luther är Gud närvarande i sin skapelse, såväl i den levande som i den livlösa naturen. Gud är alltså också närvarande i det rena och även i det förorenade vattnet på vår planet.

Att öppna ögonen för Guds närvaro inger respekt för naturen. Samtidigt är Guds närvaro även i förstörd natur en påminnelse om att också den har ett värde.

Frågor som anknyter till rent vatten kan ur ett rättviseperspektiv analyseras t.ex. med fokus på principerna om ömsesidigt beroende och solidaritet. Det ömsesidiga beroendet får oss att inse att alla är beroende av vatten. Solidariteten får oss att känna igen de mest utsatta och aktivera oss för dem.

En väsentlig fråga i Finland är hur vi skyddar sjöar, åar, älvar och hav. I synnerhet Östersjön har länge mått dåligt. Sjöar och vattendrag är också ett bra exempel på hur naturen kan återhämta sig när den får möjligheten. Finland

hade på 1970-talet flera sjöar som led av syrebrist, fiskdöd och algblomningar. Tack vare effektivare rening av avloppsvatten och restaurering av sjöar mår sjöarna, åarna och älvarna för tillfället bra. Vanliga människors arbete för sjöar och vattendrag i deras egen omgivning har haft stor betydelse.

REFLEKTION

- Föreställ dig en plats som är viktig för dig och där det finns vatten. Hur känns tanken att Gud är närvarande i naturen på den platsen?
- I Finland råder ingen brist på rent vatten. Vad kan rättvisa för dem som lider av vattenbrist innebära i Finland?

VERKSAMHET

- Att simma i naturen och utforska vattnen genom dykning är ett fint sätt att lära känna de lokala vattnen. Att bada i sjöar, hav eller åar året runt är ett sätt att uppleva årstiderna inpå huden.
- Bilda ett team som samlar in pengar för en brunn genom Kyrkans utlandshjälp. Rent dricksvatten räddar människoliv.
- Har du känt hur olika rent vatten kan smaka beroende på källan? Ordna en vattenprovning med vatten från exempelvis en borrbrunn, vattenledningsnätet och en bäck.
- Bibelstudium vid vattnet. Bibelställen med temat vatten:
  - Vattnet är närvarande i Bibeln från första början (1 Mos 1:1–2).
  - Gamla testamentet innehåller en tidig beskrivning av vattenförorening: när Moses slog på Nilens vatten med sin stav blev det odrickbart, fiskarna dog och floden började stinka (2 Mos 7:14–24).
  - Jesus sade till en kvinna som kom till brunnen för att hämta vatten: "Den som dricker av det vatten jag ger honom blir aldrig mer törstig. Det vatten jag ger blir en källa i honom, med ett flöde som ger evigt liv." (Joh. 4:14).
  - I Nya testamentet är vattnet en väsentlig del av dopet (t.ex. Matt. 3:13–17, Apg 8:26–40).
- Diskutera vattnets betydelse i Bibeln. Vilka andra vattenrelaterade berättelser/bibelställen kommer du ihåg?

BÖN

Gud,

Vi tackar dig för livets gåva och det rena vatten som upprätthåller livet, som strömmar i bäckar och åar, vilar i sjöar, ligger fruset i glaciärer.

Vi tackar för vattnet,

som finns i luften och strömmar under jorden.

Hjälp oss att skydda denna gåva.

Hjälp oss bevara och fördela det rena vattnet.

Amen.

(Utdrag ur bön från Kyrkornas världsråds material Seven Weeks for Water)

7 BILLIG OCH REN ENERGI

MÅL: SÄKERSTÄLLA TILLGÅNG TILL EKONOMISKT ÖVERKOMLIG, TILLFÖRLITLIG, HÅLLBAR OCH MODERN ENERGI FÖR ALLA

Energi är i grund och botten en resurs som Gud skapat och som gör livet möjligt för både människan och resten av skapelsen. Människan har i alla tider tagit planetens energiresurser i användning. Vi har tänt lägereldar, värmt oss och lagat mat, byggt väder- och vattenkvarnar och sedan ångmaskiner. Vi har börjat använda fossila energikällor. Dessvärre har utnyttjandet av den fossila energin också medfört negativa konsekvenser. Alltsedan förindustriell tid har människan varit ansvarig för den kraftiga ökningen av koldioxidhalten i atmosfären. Utmaningen är att ta nästa steg till energi som kan produceras inom ekosystemets gränser. Målet i FN:s agenda är ekonomiskt överkomlig och ren energi.

De energiformer som använts under industrialiseringen har lett till både klimatförändring och föroreningar. Luftföroreningar är globalt sett den fjärde vanligaste dödsorsaken. Exempelvis i utvecklingsländerna förekommer betydande hälsoproblem på grund av rök. Röken orsakar skada bl.a. när mat lagas i rykande ugnar eller hemmen värms upp med hjälp av kol, trä och dynga. Luftföroreningarna drabbar inte enbart u-länder. Den smog vi ser i nyheterna från stora städer är vardag för miljoner människor. Smogmolnen som sveper in städerna har förvärrats sedan industrialiseringen började och orsakar för varje år allt större hälsoproblem. Begreppet smog myntades i det tidigt industrialiserade Storbritanniens huvudstad London i slutet av 1800-talet. Som värst orsakade smoggen 12 000 Londonbors död år 1952. Det här är en påminnelse om varifrån problemen med den energi vi använt så länge härrör.

Mänskligheten står inför en stor utmaning. Det är nödvändigt att säkerställa ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla såväl på södra som på norra halvklotet.

Planet klarar inte av att hela mänskligheten slår in på samma väg som de tidigast industrialiserade länderna i Europa och Nordamerika. Ett av de flagrantaste exemplen är just Storbritanniens smog. Också denna fråga handlar

om rättvisa. De tidigt industrialiserade länderna måste göra en energiomställning och rikta in sig på fossilfria energikällor. Nycklarna till förändringen finns i vår hand. Det enda som behövs är ett tillräckligt stort tryck och en vilja att förändra systemet. De tidigt industrialiserade länderna måste också hjälpa utvecklingsländerna att ta ett språng över och förbi de omoderna lösningarna.

Människans ansvar för skapelsen är centralt i kristendomen. Av tradition har man ansett att människan är skapelsens krona. Den senaste tiden har de kristna kyrkorna börjat betona att människan bör förstå sin plats i skapelsens nätverk av ömsesidiga beroenden. Även om människan med sina handlingar kan förändra hela planetens klimat är hon inte herre över skapelsen, utan har också sin egen Herre. Människan ansvarar för sina handlingar inför Skaparen.

Människan har fått i uppgift att leva i den värld som Gud skapat på ett sätt som ger alla möjlighet till ett hållbart liv. Bibelns sjunde bud om att inte stjäla är ett bra rättesnöre för oss människor. Hur kan vi producera ekonomiskt överkomlig och ren energi utan att beröva kommande generationer och den övriga skapelsen förutsättningarna för ett gott liv?

REFLEKTION

- Skapelseberättelsen är en skicklig och djup beskrivning av skapelseverkets mångfald (1 Mos 1–2:25). Hurdana perspektiv öppnar skapelseberättelsen när det gäller ren och ekonomiskt överkomlig energi för alla?
- Hur kan du minska din förbrukning av fossil energi?
- Hur kan du främja produktionen och förbrukningen av renare energi?

VERKSAMHET

- Bekanta er med strategin En kolneutral kyrka 2030.
  - Vad innebär den i er egen församling?
  - Hur kan målen i strategin uppnås?
  - Gäller de er egen församling?
  - Strategin rekommenderar följande åtgärder:
    - Oljeuppvärmningen frångås senast 2025 och användningen av el som producerats med fossila bränslen frångås senast 2025. Församlingarna utreder sina byggnaders energiförbrukning och för in den i [det gemensamma kyrkliga] Basis-systemet före utgången av 2020. Byggnadernas energi-effektivitet förbättras.
- Beräkna skol-/arbets-/butiksresans koldioxidavtryck med hjälp av tabellen på följande sida. Hur kan du minska koldioxidavtrycket av din resa? Vilka andra faktorer än de som nämns i tabellen påverkar resans koldioxidavtryck?

Transportsätt	Koldioxidutsläpp i gram per kilometer och person
Gång och cykling	0
Moped	68
Buss	63 (stadsbuss) 47 (fjärrbuss)
Spårvagn, tåg eller metro	0 (från körning, utsläppen från elförbrukningen beror på elproduktionssättet)
Personbil (bensin eller diesel)	94
Personbil (el)	0 (från körning, utsläppen från elförbrukningen beror på elproduktionssättet)

BÖN

Vår levande Gud, skapelsens Moder och Fader.
Du sprider din gränslösa kärlek,
solen väcker livet och vattnet vederkvicker det.
Din heliga Ande rör sig som vinden
och förnyar din skapelse.
Hjälp oss använda dina gåvor rätt,
så att våra liv avspeglar din kärlek.
Amen

8 ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT

MÅL:

VERKA FÖR EN VARAKTIG, INKLUDERANDE OCH HÅLLBAR EKONOMISK TILLVÄXT, FULL OCH PRODUKTIV SYSSELSÄTTNING MED ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR FÖR ALLA

Är arbetet överlevnad, slaveri eller lek?

I olika skeden av människans historia har arbetet haft olika roller. I värsta fall har arbete varit lika med exploatering och slaveri eller en kamp för mat på bordet. I bästa fall har det varit som en lek, ett deltagande i Guds skapelseverk, ett fyrverkeri av mänsklig uppfinningsrikedom.

Jag faller ihop. Jag paralyseras. Så har många beskrivit återvändsgränderna i sina liv på 1930-talet, på 1990-talet eller efter 2008 i Finland och på olika håll i världen under tider av ekonomisk tillbakagång.

När arbetet upphör avslöjas dess avgörande betydelse för människans välbefinnande. Vanligen avses då att det avlönade arbetet upphör. Oftast är orsaken en långsammare ekonomisk tillväxt i samhället eller företaget eller att efterfrågan på produkterna minskar. I Finland minns många 1990-talets lågkonjunktur då deras affärsverksamhet upphörde eller deras arbetsplats försvann. Nästan en halv miljon finländare blev arbetslösa.

En ny början

En aspekt av arbetets märkliga karaktär har alltid varit att arbetsuppgifter försvinner och ersätts av nya. I tusentals år fanns skrivare och renskrivare världen över, men för några årtionden sedan revolutionerade datorerna allt. Printern har blivit en skrivare som mekaniskt i ilfart spottar ut text och vid behov gör om det efter en stund då texten korrigerats. På en kort tid miste tusentals och åter tusentals sekreterare och maskinskrivare sina jobb runtom i världen.

Liknande omvälvningar har skett i olika branscher i synnerhet efter att den

industriella revolutionen började, i praktiken sedan det tidiga 1800-talet. För närvarande pågår en fjärde våg där automatisering, artificiell intelligens och robotar får allt större betydelse. För inte så länge sedan förutsåg man att upp till en tredjedel, om inte rentav hälften av arbetsplatserna skulle försvinna inom de närmaste årtiondena. Exempelvis skulle långstradartrafiken automatiseras och förarnas jobb försvinna. Utvecklingen har inte varit fullt så snabb som förväntat, men förändringen har börjat.

Ett meningsfullt arbete

Förhoppningen är att maskiner i framtiden ska göra det tråkiga, tunga och farliga arbetet. Kvar för människorna blir det meningsfulla och inspirerande arbetet som utförs under allt kortare arbetsdagar. Samtidigt är risken att robotarna tar över allt arbete, och det är svårt att beskatta deras insats. Om den farhågan blir sann hotas samhällets välfärd och stabilitet. Många tvingas leva i ekonomisk knapphet.

Arbetets framtid och samtidigt meningsfullhet avgörs av nya innovationer och en allt bättre förmåga att ingå globala och internationella avtal om tillräckligt rättvis fördelning av arbetets produktivitet, dvs. frukterna av arbetet.

Matteusevangeliet 20:1–16

Med himmelriket är det som när en jordägare vid dagens början gick ut för att leja arbetare till sin vingård.

Han kom överens med dem om en dagspenning på en denar och sände i väg dem till vingården. Vid tredje timmen gick han ut igen och fick se några andra stå sysslolösa på torget. Till dem sade han: 'Gå bort till vingården, ni också. Jag ska ge er skäligt betalt.' Och de gav sig dit. Sedan gick han ut vid sjätte timmen och vid nionde och gjorde likadant. Vid elfte timmen gick han ut igen, och när han såg några andra stå där sade han: 'Varför står ni här hela dagen utan att arbeta?' De svarade: 'Därför att ingen har lejt oss.' Då sade han: 'Gå bort till vingården, ni också.'

På kvällen sade vingårdens ägare till förmannen: 'Kalla samman arbetarna och ge dem deras lön. Börja med dem som kom sist och sluta med de första.' De som hade lejts vid elfte timmen kom fram och fick en denar var. När sedan de första steg fram trodde de att de skulle få mer, men fick var sin denar de också. Då protesterade de och sade till ägaren: 'De där som kom sist har bara hållit på en timme, och du jämställer dem med oss som har slitit hela dagen i solhettan.' Då sade han till en av dem: 'Min vän, jag är inte orättvis mot dig. Vi kom ju överens om en denar, ta nu vad du skall ha, och gå. Men jag vill ge den siste lika mycket som du fick. Har jag inte rätt att

göra som jag vill med det som är mitt? Eller ser du med onda ögon på att jag är god?’

Så ska de sista bli först och de första sist.

REFLEKTION

- Redan på Jesu tid var rättvisefrågor i arbetslivet något som upptog människornas tankar. Vilka andra arbetslivsrelaterade liknelser kommer du ihåg? Vad anser du om dem?

VERKSAMHET

- Sätt dig in i det aktuella sysselsättnings- och arbetslöshetsläget på din ort.
- Vem i din närmaste krets har fått kämpa för att behålla sitt jobb eller hitta ett? Kan du ringa den personen och fråga hur hen mår?BÖN

BÖN

Gud.

Ibland blir jag trött på mitt arbete.

Ibland känner jag mig otillräcklig.

Ibland är jag rädd för att förlora mitt arbete.

Stärk hoppet hos oss som oroar oss för att mista våra jobb eller inte få den anställning vi hoppas på.

Hjälp oss bygga ett samhälle som är rättvist mot dem som arbetar och dem som söker arbete. Välsigna det arbete vi gör. Tack för att du hör vår bön.

Amen.

9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

MÅL:

BYGGA MOTSTÅNDSKRAFTIG INFRASTRUKTUR, VERKA FÖR EN INKLUDERANDE OCH HÅLLBAR INDUSTRIALISERING SAMT FRÄMJA INNOVATION

Det ligger i allas vårt intresse – och är allas vårt ansvar – att jorden förblir livsduglig. Att bygga upp ett hållbart samhälle är dagens mest akuta gemensamma ansvar.

Finlands expertpanel för hållbar utveckling uppmanar oss i sin publikation "Sex vägar till hållbarhet" att främja en systematisk omställning till hållbarhet i vårt samhälle. Det innebär att vi aktivt försöker hitta produktionssätt som inte heller på lång sikt skadar miljöns bärförmåga, de ekonomiska verksamhetsförutsättningarna, fredlig samexistens mellan olika kulturer och människornas sociala välfärd.

I praktiken kan detta mål innebära att vi t.ex. minskar materialanvändningen och nyttjandet av orörd mark samt sätter cirkulär ekonomi i fokus. På det sättet kan vi bidra till att säkerställa att naturresurserna räcker till för kommande generationer.

Den nordiska materiella välfärden vilar på industri och innovation. Därför kommer det att ha betydande konsekvenser för såväl nuvarande som kommande generationer hur industrin klarar omställningen till hållbarhet. Det vanliga har varit att vi i hållbarhets- och miljödiskussionerna har pekat på dem som orsakar problemen, t.ex. industrin och jordbruket.

Principen att förorenaren betalar tillämpas allmänt och har även bidragit till utvecklingen av ren teknik. Dessvärre har den ännu inte lett till att hållbarhetsunderskottet blivit en tillräckligt stor gemensam fråga. Vi har tagit vissa steg mot hållbar industri, innovation och infrastrukturer, men alldeles för korta. Forskning visar att vi i Finland förbrukar upp till tio gånger mer råvaror än vad som är hållbart.

För hållbara innovationer behövs det kreativt tänkande och en miljö som

stimulerar till kreativitet. Det gäller att tänka att vi tillsammans har möjlighet att skapa en anda som främjar hållbara innovationer. Eftersom hållbarhet är en stor utmaning bör allt fler aktörer inom olika områden involveras, och inte bara de traditionella aktörerna. Det är sannolikt att fortsatta innovationer kommer att uppstå i allt mer informella och t.o.m. överraskande nätverk bestående av t.ex. företag, forskare, kunder och frivilliga experter.

Det är också mer sannolikt att innovationer föds om tusen i stället för hundra personer funderar på dem. På gräsrotsnivå runt om i världen har man på eget initiativ börjat agera och pröva hållbara lösningar. Vissa av dem har redan skalats upp och gått vidare till industriell produktutveckling eller lokal samproduktion, t.ex. vissa inhemska havreprodukter. Samtidigt har lokalsamhällena stärkts och skapat gemensamt gott.

Utöver den lokala verksamheten är det viktigt att komma ihåg att vårt politiska styrsystem måste utvecklas på ett övergripande sätt så att det främjar en miljövänlig cirkulär ekonomi och inte ett omfattande nyttjande av råvaror och energi. Även inom kyrkan kan vi genom vår egen verksamhet och vårt budskap främja hållbara val såväl inom rikspolitiken som på det lokala och individuella planet. Uppmuntran till offentliga innovationer som ingen äger och som snabbt kan utnyttjas även av andra kan avsevärt påskynda omställningen till hållbarhet.

REFLEKTION

- På vilket sätt kan vi utifrån det kristna budskapet förankra tanken att hållbarheten är vårt gemensamma ansvar så att beslutsfattarna, allmänheten, företagen och andra aktörer hittar varandra och får kraft att agera?

VERKSAMHET

- Vi utvecklar tillsammans hållbara lösningar för utveckling av den lokala gemenskapens, t.ex. kommunens eller församlingens, verksamhet. Innovation kan ingå i konceptet för något evenemang och man kan också bjuda in en expert som deltar i den gemensamma utvecklingen och kommenterar.
- Bestäm dig för att ändra dina val och handlingar frimodigt och fördomsfritt tillsammans med dina närstående – kanske bara en enskild liten sak till att börja med.

BÖN

Gode Gud,
hjälp oss att se vilka konsekvenser våra val i vardagen har
för vår planets framtid och kommande generationers välfärd.
Påminn oss om allt det goda som vi fått.
Påminn oss också om vårt ansvar.

Hjälp oss att ta emot de utmaningar som getts oss och ge oss kraft
och visdom att övervinna dem.
Du har redan tidigare gjort sådant som är omöjligt.
Gör det också i vår tid.
Amen.

10 MINSKAD OJÄMLIKHET

MÅL: MINSKA OJÄMLIKHETEN INOM OCH MELLAN LÄNDER

I vår värld är makten, möjligheterna och tillgångarna koncentrerade till en liten grupp människor. Till denna utveckling hör att de rika blir rikare och de fattiga allt fattigare. Världens tillgångar är dock redan så stora att man, om man kunde och ville fördela dem, kunde avskaffa den extrema fattigdomen.

Vid sidan av den ekonomiska ojämlikheten har människor också ojämlika valmöjligheter. Vilken världsdelen, vilket land, vilken etnisk, religiös eller social grupp eller vilket kön man föds till eller vilken sexuell läggning man har begränsar möjligheterna att agera och delta.

Föreställ dig en bild där tre personer av olika längd följer en fotbollsmatch bakom ett plank. Den medellånga hittar ett kvisthål i planket och tittar på matchen genom det. Den kortaste ser ingenting. Bilden visar hur stor inverkan en liten sak, som längden, kan ha på de möjligheter som står till buds. Ingen kan välja sin längd, och egentligen inte heller påverka den. Ojämlika utgångslägen kräver att man utvecklar lösningar för jämlik behandling och fäster uppmärksamhet vid hur olika människor behandlas.

När bilden förändras och möjligheterna fördelas jämnare, ser den längsta fortfarande utan hjälp över planket, den medellånga får en liten pall att stå på och når lika högt som den längsta och den kortaste en så hög pall att hen når lika högt som de två andra. Små konkreta handlingar resulterar i jämlikhet. Jämlikhet av detta slag uppnås med hjälp av samhällspolitik.

På den sista bilden har planket tagits bort och alla ser matchen obehindrat. Det har ingen betydelse om personen är lång eller kort, alla har samma möjlighet. Här handlar det om tillgänglighet, om att när hinder avlägsnas minskar behovet av stödjande insatser. Det här beskriver livet där vi alla är olika, men lika värdefulla, och därför vill man trygga allas möjligheter att delta. Arbetet för jämlikhet och minskad ojämlikhet kräver tre ting: medvetenhet, vilja att handla och förmåga att ta ansvar. Medvetenhet innebär att inse behovet av

och eftersträva rättvisa. Vilja att handla innebär förmåga att omvandla strävan till konkreta handlingar som ökar jämlikheten. Att ta ansvar är att dela med sig av det man har, solidariska handlingar gentemot medmänniskorna. Det är inte välgörenhet ovanifrån, med grund i att man själv har det bättre ställt, utan det handlar om att lära sig av varandra i dialog samtidigt som det gemensamma goda ökar. Bibeln motsätter sig att människors utgångsläge ska få innebära ojämlikhet och ojämlikt bemötande. Bibeln påminner om gemenskapen mellan människorna, vikten av att värna den och om allas lika människovärde. Det ska vara det grundläggande utgångsläget för all samexistens.

REFLEKTION

Reflektera i lugn och ro över följande bibelställen och dela med er av de känslor och tankar de väcker. Vad säger dessa bibelställen dig just nu?

- Amos 5:24: Men låt rätten välla fram som vatten och rättfärdigheten som en utsinlig ström!
- Joh 17:21: Att de alla skall bli ett och att liksom du, fader, är i mig och jag i dig.
- Rom 10:12: Det är ingen skillnad på jude och grek; alla har samme herre, och han ger av sin rikedom åt alla som åkallar honom.
- 1 Kor 12:13: Med en och samma Ande har vi alla döpts att höra till en och samma kropp, vare sig vi är judar eller greker, slavar eller fria, och alla har vi fått en och samma Ande att dricka.
- Kol 3:11: Då är ingen grek eller jude, omskuren eller oomskuren, barbar, skyt, slav eller fri. Nej, Kristus blir allt och i alla.

VERKSAMHET

- Hur kan du minska ojämlikheten på din egen ort?
- Vilka attityder, tankesätt och utvärderingsmekanismer behövs i en för dig bekant omgivning?
- Är ojämlikhet bland människor något oundvikligt, är strävan efter jämlikhet i ditt tycke naiv eller omöjlig?
- Vilka teologiska utgångspunkter kräver i ditt tycke att vi som kristna inte enbart tänker att människor är jämlika, utan även agerar utifrån det?

BÖN

Gud, du skapade var och en till en unik varelse,
lika värdefull som alla andra.

Varför är det så svårt för oss att bemöta varandra jämlikt?

Gud, du förväntar dig rättvisa av oss.

Varför är det så svårt att säkerställa samma möjligheter för alla?

Gud, du har skapat oss till gemenskap med varandra.

Varför stänger vi då så lätt andra utanför?

Herre förbarma dig över oss.

Lär mig bemöta varje människa på ett respektfullt sätt.

Hjälp mig att värdesätta även dem som tror, tänker, väljer eller
lever annorlunda än jag.

Gud, din godhet tar aldrig slut. Lär oss att givmilt dela den till alla.

Amen

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

MÅL:

GÖRA STÄDER OCH BOSÄTTNINGAR INKLUDERANDE, SÄKRA, MOTSTÅNDSKRAFTIGA OCH HÅLLBARA

Hälften av världens människor bor i städer och siffran uppskattas öka till 70 procent fram till 2050. Många människor kombinerar olika omgivningar att bo i, i synnerhet med det allt vanligare distansarbetet.

Storstäderna erbjuder arbetstillfällen, hobbyer, tjänster och studiemöjligheter samt välfungerande kollektivtrafik. Mångkulturalitet berikar gatubilden, matutbudet och människors möten, och de historiska skikten stadens arkitektur.

Programmet för hållbara städer beskriver strävan efter att bygga upp livsmiljöer som är socialt jämlika, rättvisa och trygga. Målen ökar jämlikheten och den ekologiska balansen.

Bra stadsplanering förebygger rusningstrafik och segregering mellan problemområden och fina områden samt skapar möjligheter att vistas och röra sig i naturen. De boendes behov tillgodoses genom produktion av välfungerande tjänster och trygga bostadsområden, genom bygge av allaktivitetshus och bibliotek.

Också naturen är något som vårdar städerna och deras människor. Parkerna fungerar som städernas kolsänkor och renar luften. Gröna oaser, skogar och parker ökar människornas trivsel och blir platser för möten. Människorna i sin tur ska skydda naturen.

Stadsteologins bärande tanke är att se på tron i perspektiv av de frågor som ingår i människornas livsmiljöer och vardag. På landsbygden kan man samlas för att välsigna vårens sådd och tacka för höstens skörd. I städerna kan människorna stanna upp en stund i kyrkan för en stadsretreat för att be och vara tysta tillsammans. Vardagen och det heliga förenas och det tillsammans upplevda fördjupar gemenskapen med Gud, en själv och varandra.

I storstäderna är en stor del av hushållen ensamboende. Alla känner sig inte ensamma även om de bor och lever ensamma. Jesus uppmanade oss att förkun-

na evangelium och leva vardagen tillsammans. Människan växer och lever som människa i dialog med andra. Att hjälpa andra ger ökat välbefinnande eftersom det skapar en känsla av att livet är betydelsefullt.

En grupp människor kan kallas en gemenskap när det uppstår ömsesidiga relationer mellan människorna. Gemenskap uppstår kring gemensamma aktiviteter, gemensamma mål eller en gemensam religiös tradition. I bästa fall kan man uppnå betydande resultat i en gemenskap. Samtidigt utvecklas individens ansvarstagande och sociala färdigheter. Gemenskapen kan mötas på nätet eller i en viss lokal.

Eftersom människor är olika kan konflikter inte alltid undvikas. Att lära sig leva tillsammans och tolerera olikhet ingår i såväl gemenskapernas som människornas liv.

Matt 12: 25: Jesus sade till dem: "Varje rike som är splittrat blir ödelagt, och en stad eller en familj som är splittrad kan inte bestå."

Den kristna gemenskapen bygger på samtidigt ansvar, frihet och delaktighet. I konfliktsituationer är det viktigt att skapa trygga förhållanden för samtal och hantering av missförhållanden.

Samförstånd och fred människor emellan var kännetecknande för en hållbar stad i biblisk tid och är det fortfarande. Vi kallas alla med i arbetet för våra boendemiljöers och samhällets bästa.

REFLEKTION

- Föreställ dig en boendemiljö som motsvarar dina önskningar just nu.
  - Vad är det viktigaste för dig i den?
  - Hur ser omgivningen ut? Hur låter det?
  - Var samlas människorna? Vad gör de tillsammans?
  - Hur kan du stärka en trygg gemenskap i de grupper du är medlem i?
  - Hur önskar du att gemenskapen ska agera om det händer dig något svårt eller alternativt något glädjande och inspirerande?

VERKSAMHET

Planera tillsammans något av detta:

- En förändring som förbättrar den gemensamma fysiska livsmiljön.
- Ett projekt som stärker människornas samhörighet.
- Ett evenemang eller en sammankomst som skapar andlig samhörighet.

BÖN

Helige Gud.

Tack för hembygden och hemmet.

Låt mig växa i ansvaret för miljön, naturen och medmänniskorna.

Tack för skogar, parker, torg, caféer och bibliotek, platser för rekreation och möten med vänner.

Hjälp mig att vara vänlig och att lyssna även då vi är av olika åsikt eller besvikna på varandra.

Hjälp mig att se din närvaro intill oss och bär med din kärlek omsorg om dem som bor på denna ort och alla medlemmar i vår gemenskap.

Amen.

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

MÅL: SÄKERSTÄLLA HÅLLBARA KONSUMPTIONS- OCH PRODUKTIONSMÖNSTER.

Stenstatyerna på Påskön, moai, som blickar ut över havet har i alla tider väckt förundran och beundran. Hur lyckades dessa forna tiders människor flytta de enorma stenblocken till havsstranden? Och varför byggde de statyerna?

Forskarna har utrett hur stenarna flyttades, men även vad byggandet medförde för öns invånare. Stammarna som byggde statyerna tävlade sannolikt med varandra om hur stora och imponerande statyerna var. Till slut kunde ön som högs kal på sina träd inte längre livnära samhällena.

Världshistorien har även många andra exempel på hur samhällen har exploaterat sina resurser så till den grad att det slutligen har hotat hela samhällets existens.

Vi har lyckats skapa ett ekonomiskt och tekniskt system på vår planet som kan tillhandahålla en enorm mängd människor förutsättningar för att leva och må bra. Miljontals människor har tagit sig ur fattigdomen och hälsoläget har allmänt förbättrats. Systemet behandlar emellertid inte alla jämlikt.

Den utveckling som är känd som Matteuseffekten fortsätter. Ekonomiskt sett får de som har tillgångar och välfärd hela tiden mer och de som har endast lite blir tvungna att avstå även från det lilla de har. Dessutom har det blivit tydligt att planetens bärformåga är begränsad. Haven är fulla av plastavfall. Nedhuggna regnskogar, okontrollerade skogsbränder och själviskt nyttjande av naturområden utrotar arter.

Det ekonomiska systemets kärnfunktion är konsumtion. Den är inte enbart härskarnas eller samhällseliternas rättighet, utan i synnerhet i västvärldens samhällen invånarnas dagliga bröd. Därför är även ansvaret för följderna vårt.

Konsumtionen har blivit ett val mellan alternativ som kan jämföras med röstning. Är det som jag köper verkligen nödvändigt och bryr jag mig om var och

hur det jag köper har producerats? Ett litet inköp känns som en obetydlig handling, men produktens produktions- eller distributionsprocess berör människor, djur och den övriga skapelsen inom dess influensskrets på olika sätt. Vid inköp är den kristna tanken att denna värld är en enhet allt viktigare: den är Guds värld, där allt som skapats och kommer att skapas är värdefullt och viktigt.

Det kan ge den lilla människan huvudvärk: Hur vara ansvarsfull, hur i all världen ska man kunna beakta alla eventualiteter? Kanske det också här handlar om att ta sig fram längs en stig?

Genom att ta ett steg i taget kan jag och vi försöka hitta det vi verkligen behöver och tänka på vad som är god och ansvarsfull konsumtion. Vi kan ta hjälp av Paulus praktiska råd: "Pröva allt. Ta vara på det som är bra." 1 Thess 5:21.

REFLEKTION

- Vilka frågor och värderingar är viktiga för mig, och vilka för min familj och mitt samhälle?
- Vilka saker och ett hårdt liv eftersträvar jag som konsument?
- Hur medveten är jag som konsument? Vad vet jag om det jag köper?
- Vad av det jag konsumerar är väsentligt och nödvändigt?

VERKSAMHET

- Fundera tillsammans över vad konsumtion betyder och vilket slags konsumentbeteende kristna i dag är kallade till.
- I församlingen inrättas pooler för delningsekonomi: Pooler där var och en i tur och ordning använder t.ex. en samägd gräsklippare så att alla inte behöver köpa en egen.

BÖN

Helige Gud, du skapade oss och hela världen.
Du kallar oss till gemenskap med dig och allt annat som finns
i denna värld.
Du kallar oss att bruka och värna, bära omsorg och ansvar,
och glädjas över och beundra dina händers verk.

Tack för att du varje dag ger oss vårt liv.
Lär oss att använda det ansvarsfullt,
att ta hänsyn till varandra och hela skapelsen.
Lär oss att se skönheten i det enkla i vårt liv och rikedomerna
i din skapelse runt om oss.

Amen.

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

MÅL:

VIDTA OMEDELBARA ÅTGÄRDER FÖR ATT BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGARNA OCH DERAS KONSEKVENSER.

Människan och skapelsen hör ihop. På de första sidorna i Bibeln gav Gud människorna en uppgift: "Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den." 1 Mos 2:15. Människan är en del av Guds skapelse och beroende av dess välmående. Klimatförändringen har trappats upp efter den industriella revolutionen. Enligt forskarna är den snabba klimatförändring vi nu har med dess stora hot orsakad av människan.

Som en följd av klimatförändringen tilltar extrema väderfenomen som torka och översvämningar hela tiden. Den stigande havsytan hotar många kuststäder och samtidigt försuras vattnen av koldioxid som lagras i haven. De extrema väderförhållandena leder till hungersnöd och människor på flykt. Ofta är det de som redan är mest utsatta som lider av detta. Det finns också många arter som inte hinner anpassa sig till nya livsmiljöer till följd av den snabba klimatförändringen, och många arter är utrotningshotade.

De huvudansvariga för klimatförändringen är de tidigt industrialiserade länderna, närmast länderna på norra halvklotet, som kunde dra nytta av fria utsläpp. Kyrkorna har därför talat om den klimatskuld som situationen gav upphov till. För att vi ska kunna kräva att alla deltar i det gemensamma arbetet måste de tidigt industrialiserade länderna bära huvudansvaret och även finansiera de fattigare ländernas åtgärder. Det handlar om klimaträttvisa. De som utsätts för klimatförändringen finns i huvudsak i de fattiga länderna. Samtidigt som Afrika är en livskraftig och växande kontinent av unga människor där befolkningen fördubblas fram till 2050 medför klimatförändringen stora problem. Sådana är t.ex. samhällsoroligheter och flyktingskap.

Det går inte att stoppa klimatförändringen, men man kan dämpa den. Den nuvarande situationen orsakar rädsla och oro hos många. Enligt t.ex. den nationella ungdomsbarometern känner nästan 70 procent av de unga mycket eller ganska mycket osäkerhet eller otrygghet på grund av den av människan

orsakade klimatförändringen. Till den kristna tron hör som en väsentlig del tanken om hopp, som rör både enskilda människor och hela skapelsen. Gud har inte lämnat världen ensam, utan är närvarande i våra dagliga liv. Klimathoppet låter oss se möjligheter där var och en genom sina egna handlingar kan dämpa klimatförändringen och göra det möjligt att bevara den vackra skapelsen för följande generationer! Nu är det dags för klimatgärningar!

REFLEKTION

- Vilka ytterligare perspektiv kan kristendomen tillföra diskussionen om klimatförändringen?
- Vad kan vi göra tillsammans med olika aktörer för att dämpa klimatförändringen?
- Vilka känslor väcker klimatförändringen?
- Vad kan jag göra ensam eller tillsammans med andra för att dämpa klimatförändringen?
- Har en enskild människas klimatgärningar någon effekt eller är det endast stormakternas klimatpolitik som är av betydelse för klimatet?

VERKSAMHET

Hustavla för klimathopp

Gör en hustavla om klimathoppet. Vad kan var och en göra för att hålla klimathoppet levande?

Jag förbinder mig till detta

Sök information om olika ur ett klimatperspektiv hållbara vardagliga handlingar. Vilka klimatgärningar är jag beredd att förbinda mig till? Vilka klimatgärningar är det svårt för mig att förbinda mig till?

Och allt var gott

Bibeln berättar att Gud skapade världen god och fullkomlig. 1 Mos. 1–2:1. Vilka perspektiv öppnar skapelseberättelsen i arbetet mot klimatförändringen?

Miljödiplom

Har er församling ett miljödiplom och märks det i vardagsverksamheten? Du kan gå in på <https://evl.fi/miljodiplom/miljohandbok/kyrkans-miljodiplom> och läsa anvisningarna för miljödiplomet. Om er församling inte har ett sådant, inled processen för att skaffa det.

Samarbete ger styrka

Ta kontakt med lokala.

BÖN

Gud,

Du skapade allt vackert och gav oss i uppgift att vårda din skapelse.

Klimatförändringen föder ångest och nedstämdhet

– till vad räcker jag, en enda människa?

Ge oss var och en visdom och kraft att verka tillsammans,
så att även ofödda generationer får glädjas över din skapelses
rikedom och skönhet.

Amen

14 LIVET I HAVEN

MÅL:

BEVARA OCH NYTTJA HAVEN OCH DE MARINA RESURSERNA PÅ ETT HÅLLBART SÄTT FÖR EN HÅLLBAR UTVECKLING

Nästan tre fjärdedelar av jordens yta är täckt av hav och från rymden ser vi en blå planet. Även om haven har studerats från ytan ner på djupet är största delen av våra hav fortfarande outforskade.

Livet uppstod i havet och världshaven rymmer fortfarande allt från de minsta kända organismerna till de allra största kända djuren. Men livet i haven är hotat. Utöver överfisket och klimatförändringen försämras havens status och biodiversiteten i kusternas ekosystem av föroreningar och övergödning. Övergödningen är i huvudsak orsakad av obehandlat avloppsvatten och av att gödsel från jordbruket lakar ur i vattnen. Följderna är bl.a. annat igenvuxna sjöar och vattendrag, ökad algblomning, syrebrist vintertid samt förändringar i fiskbeståndet och andra organismer. Uppskattningsvis kommer en femtedel av de stora marina ekosystemen att lida av övergödning 2050 om inga förebyggande insatser görs. Världens hav och livet i dem hotas även av försurning, djuphavsgrävning och plastavfall.

Östersjön är för finländarna en ständig påminnelse om hur man överallt behöver såväl mer information som långsiktigt politiskt engagemang för att skydda haven. Det förefaller lovande att skyddet av haven på en global nivå har gått avsevärt framåt. De skyddade haven utgjorde år 2000 endast 1,7 procent medan de 2017 redan utgjorde 5,3 procent. Andelen havsområden som är särskilt viktiga för biodiversiteten steg under samma tidsperiod från 32 procent till 45 procent. Uppfinningar som gör det möjligt att rensa världshavens massiva avfallsvirvlar på bl.a. plastavfall inger hopp.

Artmångfalden i havsdjupen övergår vårt förstånd vad gäller såväl rikligheten som deras långa historia. T.ex. trollhajarna är levande fossil som vi vet har funnits i mer än 125 miljoner år. Kanske den som skrev Jobs bok i Gamla testamentet kände till trollhagen när han skrev om Leviatan, eller kanske han hade något annat havslevande djur i tankarna. Enligt kananitisk tro är Leviatan ett vidunder i havet som när det vaknar sväljer och förmörkar solen. Också i Bibelns böcker Jesaja och Psalmerna nämns Leviatan.

Världshavens dolda liv för tankarna till den som gett livet, den dolde Guden. Honom som människan varken känner helt eller bemästrar, men som härskar över det levande livet på jorden, i himlen och i havsdjupet. Undervattenslivet och allt det okontrollerbara, fascinerande och skrämmande i det är en bild av det heliga. Den tyske religionsfilosofen Rudolf Otto har beskrivit det heliga som något som samtidigt är både skrämmande och tilldragande. Det heliga både lockar och skakar om i grunden – som Gud själv.

Mångfalden, det sköna och det skrämmande i livet under vattnet får oss att tacka för livet och det ömsesidiga beroendet mellan oss och andra levande organismer. Det man är fäst vid, vill man även skydda.

REFLEKTION

- Googla Neal Agarwals Deep sea -grafik och förundras över faunans mångfald i världshaven. Vilka tankar väcker det hos er?
- Ta en titt på WWF:s fiskguide <https://wwf.fi/kalaopas/>. Fundera på hur den bör påverka era egna val.

VERKSAMHET

- Lyssna till havets dån, live eller inspelat. Läs flera gånger igenom 1 Krön 16:28–33: Måla, dansa eller sätt ord på det du hörde.
- Stöd miljöorganisationernas program för att skydda haven.
- Finns det något dykarsällskap i ditt område? Ordna en gemensam kväll kring bilder och berättelser om undervattenslivet och organisera ett gemensamt event på detta tema.
- Ordna en utställning om undervattenslivet: bilder ni själva tagit eller tecknat, tidningsurklipp, det ni hittat i böcker på biblioteket, böcker lånade av kompisar, dykarklubbens arkiv, hos Greenpeaces lokalavdelning och på olika webbplatser.
- Ordna ett utställningsmöte som en dialog mellan undervattensbilderna och psalmer, andliga sånger och betraktelser med anknytning till bilderna. Mötet börjar med att deltagarna tittar på utställningen var och en för sig eller tillsammans. Betraktelserna och psalmönskemålen kan anknyta till de utställda bilderna och mötesdeltagarna kan samlas framför bilden när den som håller betraktelsen berättar om de tankar bilden väckte.
- Förutom i haven finns det liv under vattnet även i närbelägna sjöar. Titta tillsammans på filmen Sagan om sjön (2016).

BÖN

PSALM 930

Nu sjunker sol i hav
och kvällen skymmer snart.
Jag tackar nådens Gud
som ger oss dag och natt,
min arbetsdag, min dröm, min natt.

Du vakar, Fader god
och värnar dina små
i hela världen vid.
Och hoppets stjärna går,
en stjärna tyst på himlen går.

Låt randas denna natt
förnyat hopp och liv
i mörkrets djup av sorg,
var helst man glömmer dig,
på älskad jord som tillhör dig.

Kom natt med nåd och frid,
kom nära Fader vår,
och rör med läkedom
vid livets men och sår
vid människornas nöd och sår.

T. Sigurbjörn Einarsson 1980, övers. Jonas Jonson 1992.

15 LIVET PÅ LAND

MÅL:

SKYDDA, ÅTERSTÄLLA OCH FRÄMJA ETT HÅLLBART NYTTJANDE AV LANDBASERADE EKOSYSTEM, HÅLLBART BRUKA SKOGAR, BEKÄMPA ÖKENSPRIDNING, HEJDA OCH VRIDA TILLBAKA MARKFÖRSTÖRINGEN SAMT HEJDAFÖRLUSTEN AV BIOLOGISK MÅNGFALD

Kristendomen, i synnerhet i dess västerländska form, har klandrats för att vara en individcentrerad religion. Så småningom har vi människor vaknat till att vi inte är en ö åtskild från den övriga naturen.

Människan ingår i skapelsen, i den underbara rikedom av liv som Gud har skapat. Den bildar en väv av liv där alla delar hör samman. Ingenting lever ensamt för sig självt. Det finns många exempel. Vi andas in syre. Som produceras av växterna. De omvandlar i assimilationen den koldioxid som bildas när vi andas ut eller varför inte bränner olja till syre. Om den här processen är i balans är situationen stabil. Om vi bryter balansen får det stora följder. Utan lungor går det inte att leva.

Kampanjen Rädda pollineraren har visat oss hur viktiga alla små insekter är. Merparten av alla världens växtarter behöver pollineras av djur eller insekter. Om pollinerarna fortsätter att minska, förändras livsmedelsproduktionen och livsmedelstryggheten.

Inom den kristna tron har människans påstådda ställning som herre över skapelsen kritiserats, och människan har i stället erbjudits uppgiften som brukare eller vårdare (Första Mosebok) eller uppgiften som skapelsens förvaltare. Gemensamt för dessa är att människan är ansvarig inför Gud. Det har också sagts att människan numera har en nästan suverän ställning på vår planet. Den rubbas av pandemier och naturkatastrofer. På grund av människans dominans bör vi minska den yta av vår gemensamma jord som vi nyttjar så att övriga arter ska kunna leva sitt liv.

Största delen av "köttet" på planeten utgörs redan av människorna och våra husdjur: boskap och andra. Den s.k. orörda naturen med valar och myggor utgör endast en bråkdel. Det är klart att vårt liv här på jorden kräver en kritisk granskning. Jorden är vårt hem. Men den är också hem för tiotals miljoner andra arter. Vi och Guds övriga skapelser bildar livets väv. Om den trasas sönder, håller den inte längre ihop. Väven lappas, får en annan form, men klarar inte vilken hantering som helst. Nu är vi rädda för att den s.k. sjätte utrotningssvågen har börjat. Den orsakas av mänskliga aktiviteter.

Människan har förmåga att granska sin verksamhet kritiskt och ändra dess riktning. Livet på land, den underbara skapelsens rika överflöd förutsätter och är värt det.

REFLEKTION

- Hur skiljer sig människan från t.ex. träd, apor, björnar och katter? Är vi en art bland andra?
- På vilket sätt är människan en del av livets väv och beroende av den övriga naturen?
- I första och andra kapitlet i Första Moseboken berättas om människans ställning och uppgift i skapelsen. Hurdana tankar väcker det hos dig?

VERKSAMHET

Åt skogen

Besök den närmaste skogen/parken och bedöm hur relationen mellan människan och naturen tar sig uttryck där. Vad är bra, var behövs förändringar?

Sov ute en natt

Varje år ordnas i augusti–september eventet "Sov ute en natt". Ta med din familj, en vän eller en församlingsgrupp och tillbringa en natt ute.

Främja skapelsens mångfald i din närhet

Alla kan själva göra mycket gott. Tänk om du ensam eller tillsammans med andra skulle bygga ett insektshotell, en fågelholk, plantera ett träd, plocka upp skräp eller rensa bort invasiva arter i vår natur?

Aktiviteter på nära håll – du hjälper på långt håll

Ordna ett evenemang/event för att samla in medel för att trygga livets mångfald i ett naturobjekt utomlands ni själva väljer. Goda objekt finns bl.a. på Kyrkans utlandshjälps och kyrkans missionsorganisationers webbplatser.

BÖN

Gud, Mor och Far,
din kärlek är gränslös.
Den omsluter kvinnan och mannen,
det goda och det onda,
den fromma och den syndiga,
människor och djur.

Din kärlek förändrar,
den vänder upp och ner
på det som förefaller starkt och värdigt,
svagt och ovärdigt.

Din kärlek känner inga gränser,
du blev en av oss,
du visade,
att du sätter de fattiga främst.

Vi har vårt hem i din kropp,
vår uppgift i världen,
kyrkan och skapelsen.

Vi söker en plats lika stor som vi,
varken större eller mindre.

Ge oss kärlek till dig, varandra
och hela skapelsen.

Amen.

(Översatt ur boken Ilkka Sipiläinen: Maailma on Jumalan ruumis.
Helsinki 2010.)

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

MÅL:

FRÄMJA FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING, TILLHANDAHÅLLA TILLGÅNG TILL RÄTTVISA FÖR ALLA SAMT BYGGA UPP EFFEKTIVA OCH INKLUDERANDE INSTITUTIONER MED ANSVARSUTKRÄVANDE PÅ ALLA NIVÅER.

Fred är ett av de mest centrala löftena i Bibeln. Ordet "fred" i sig förekommer i Bibeln över 300 gånger. I Bibeln betyder fred inte enbart frånvaro av krig eller våld. Det innebär övergripande enhet, välfärd, trygghet och sinnesfrid.

För hebreiska judar var Shalom-hälsningen, dvs. att tillönska fred, ett sätt att hälsa på andra människor varje dag. Gamla Testamentet framhäver även betydelsen av samhällsfred. Profeterna talade för rättvisa, och ställde upp som försvarare av fattiga, änkor och föräldralösa. Gamla Testamentet påminner om hur fred mellan individer alltid är kopplad till fred mellan grupper och folk.

I Nya testamentet kallas Jesu efterföljare fredshållare (Matt 5:9) och uppmanas att hålla fred med varandra (1 Thess 5:13) och alla människor (Rom 12:18). De kristnas inre frid leder dem till yttre ansvar, nära och fjärran. Jesus lärde oss att Guds rike finns mitt ibland människorna. Riket är rättvisa och fred som vi kan se glimtar av i vårt liv och det omgivande samhället. När samhället fungerar på ett demokratiskt, rättvist och jämlikt sätt är människornas liv tryggt och lyckligt.

I sitt avskedstal lovade Jesus lämna lärjungarna sin egen frid. "Frid lämnar jag kvar åt er, min frid ger jag er. Jag ger er inte det som världen ger. Känn ingen oro och tappa inte modet." (Joh 14:27). Att försvara fred och rättvisa håller hoppet levande även då livet förefaller hopplöst. Fred kan betyda att leva frimodigt, något som gör livet betydelsefullt och inspirerande. En enda människas exempel kan inspirera och uppmuntra andra människor nära och längre bort.

REFLEKTION

- Hur kan du och din gemenskap hålla och skapa fred?
- Vad kan man göra för att minska hatretoriken? Vad är hatretorik?
- På vilka sätt hör krig och klimatförändringen ihop?
- Vilka exempel hittar ni på sloganen "Tänk globalt, handla lokalt"?
- Vad tänker ni om att Finland säljer vapen till länder som för krig med finska vapen?

VERKSAMHET

- På sommaren är det trevligt att tillsammans vistas ute, och vad vore väl bättre än en fotbollsmatch i en anda av fred och vänskap! Peace United-matcherna har som mål att ge framgångsupplevelser över samhällsgränser, skapa nya kontakter och bidra med den trygghet ett lag ger och en känsla av samhörighet. Matcherna platsar bra i t.ex. skolornas och läroinrättningarnas program. Internationella fredsdagen 21.9 (eller någon närliggande dag) är särskilt väl lämpad som matchdag. Ytterligare information och material: peaceunited.fi.
- Redan barn under skolåldern förstår betydelsen av fred. Samtala med barnen om vad fred betyder för dem.
- Skapa regler för att göra er gemenskap eller arbetsplats till ett tryggt område. Ta dokumentet [Trygg församling](#) till hjälp eller använd material från kampanjen [Område fritt från diskriminering](#).

BÖN

Herre, gör mig till ett redskap för Din fred.
Låt mig bringa kärlek där hatet råder.
Låt mig bringa förlåtelse där orätt har begåtts.
Låt mig skapa endräkt där tvedräkt råder.
Låt mig bringa sanning där villfarelse råder.
Låt mig bringa tro där tvivlet råder.
Låt mig bringa hopp där misströstan råder.
Låt mig bringa ljus där mörkret råder.
Låt mig bringa glädje där sorgen råder.

O, Mästare låt mig inte så mycket söka att bli tröstad som att trösta,
inte så mycket söka att bli förstådd som att förstå, inte så mycket sö-
ka att bli älskad som att älska.

Ty det är genom att ge som man får.

Det är genom att glömma sig själv som man finner sig själv.

Det är genom att förlåta som man blir förlåten.

Det är genom att dö som man uppstår till det eviga livet.

Amen

17 GLOBALT PARTNERSKAP FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

MÅL: STÄRKA GENOMFÖRANDEMEDLEN OCH ÅTERVITALISERA DET GLOBALA PARTNERSKAPET FÖR HÅLLBAR UTVECKLING.

En pojke hade gett sig iväg för att lyssna på Jesus och hade med sig fem bröd och två fiskar. En skaplig matsäck för en dag. När dagen blev kväll blev han hungrig. Pojken plockade fram bröden och fiskarna och märkte att en av Jesu lärjungar närmade sig honom. Lärjungen bad att få matsäcken och gav den till Jesus. Pojken tittade spänd på när Jesus välsignade bröden och fiskarna och gav dem till personen bredvid sig. Pojken märkte att personen bredvid honom räckte bröd till honom. Flickan på hans andra sida hade dryck som de delade. Människorna pratade, alla hade det bra och alla blev mätta.

Ett gott samarbete mellan aktörer är mer än summan av det individerna kan. Dialogiskt samarbete föder nytt tänkande. Genuin dialog och samarbete är inte möjligt om människorna inte litar på varandra.

Tillit skapas genom att man lär känna varandra och har ett gemensamt mål. Via gemensamma mål nås samförstånd. Samtidigt börjar man se helheten där varje aktör har en viktig uppgift och roll i arbetet för det gemensamma målet. Olika aktörer kan ha olika sätt att nå målet. All behöver inte göra allting på samma sätt. Genom att pröva sig fram för att hitta en lösning föds nytt tänkande. I bästa fall lär man sig tillsammans i samarbetsnätverket. Samarbetet kan bli gemensamt arbete.

REFLEKTION

- Vilka hinder ser du för samarbete? Känns det som att du inte har tid för samarbete? Har man inte bett dig gå med i samarbetsnätverk? Hindren för samarbete kan vara mentala eller strukturella.
- Vad är målet för er verksamhet? Vilka andra aktörer i ert område eftersträvar detsamma?
- Utför ni samma arbete som andra aktörer? Samma arbete ger större möjligheter att samarbeta allt intensivare. Ni kan erbjuda samma tjänst i gemensamma lokaler. Eller så kan ni fundera på hur ni fördelar era resurser så att ni når

- målgruppen på bästa möjliga sätt.
- På vilket sätt kan ni övergå från samarbete till gemensamt arbete? Många olika aktörer samarbetar; träffas regelbundet, berättar om sina arbetssätt, anger gemensamma mål och träffar samma kunder. Det här är viktigt på vägen mot gemensamt arbete. Gemensamt arbete är t.ex. att olika aktörer tillsammans träffar kunder. Eller att olika aktörer slår ihop sina personresurser och delar på ansvaret.
  - Vad lärde ni er i samarbetsnätverket?
  - Hur kan ni skapa något nytt tillsammans?

VERKSAMHET

- Tveka inte att ta kontakt med olika nätverk. Ordna träffar med en aktör och bjud in olika aktörer. Ta initiativ. Satsningar på samarbete sparar på längre sikt tid och resurser och gagnar församlingsmedlemmarna.
- Om er uppgift är att erbjuda andrum för barnfamiljerna i området, fundera på vilka andra som erbjuder samma sak till samma målgrupp. Ta kontakt med dem och fundera tillsammans på ert mål. Att hitta ett gemensamt mål ökar arbetsmotivationen och förbättrar arbetshälsan. Också arbetsengagemanget ökar.
- Olika organisationer använder sig av olika sätt för att nå målet. Vad kan du lära dig av andra arbetssätt? Vad fungerar? Hur kan du utveckla ditt och din församlings arbetssätt?
- Finns det människor i ert område som inte nås av någon aktivitet? Hur kan ni tillsammans med olika aktörer nå dessa människor? Vad önskar sig de som bor i ert område? Hur kan ni utveckla er verksamhet tillsammans med församlingsmedlemmarna?
- Goda modeller för gemensamt arbete finns t.ex. på familjecentren där församlingen tillsammans med andra aktörer har byggt upp ett nätverk för tjänster till barn, unga och familjer. Aktörerna i området har slagit ihop sina resurser och erbjuder familjerna i området olika tjänster de behöver. Idén är att själv gå dit där familjerna finns och inte vänta på att familjerna hittar församlingens tjänster.

BÖN

Gud,
jag har bara fem bröd och två fiskar.
Omkring mig finns så många hungriga att det jag har inte räcker till andra.
Låt mig våga be andra om hjälp.
Ge mig mod att bjuda andra till ett gemensamt bord och tillsammans
dela vår mat med dem som behöver.
Tack för att du välsignar vårt gemensamma arbete.
Amen.

KYRKOSTYRELSEN⁺

ISBN 978-951-789-688-7 (PDF, TILLGÄNGLIG)

EV.LUTH.⁺
KYRKAN
I FINLAND

evl.fi